

Standard

Ekonomik ve Teknik Dergi • Yıl:49 • Sayı:573 • Şubat 2010 • ISSN: 1300-8366

Lojistik Sektörü

Ayın Konuğu: Ulaştırma Bakanı Binali YILDIRIM

Gümrük Birliği ve Taşıma Kotaları

İstanbul Kapanları: Dünyanın İlk Lojistik Üsleri

İstanbul Suları ve Su Kültürü

Yüzen Adalar

Fotoğraflar: Eray ÇAĞLAYAN

Çoruh Vadisi: Suya Gömülecek Miras

Eray ÇAĞLAYAN

Doğa Derneği

Bozayı Araştırma ve Koruma Projesi Sorumlusu

Çoruh Vadisi, Türkiye'deki 305 Önemli Doğa Alanı'ndan bir tanesidir. Sarp dağlarla kuşatılmış olan bu vadi, görenlerde başka bir gezegendeymiş izlenimi uyandırır. Çok kısa bir zaman dilimi içerisinde dağların zirvelerinden vadi tabanına inilebilen Çoruh Vadisi kendine özgü yaşam şekilleri barındırır.

Vadi, Erzurum'un kuzeyindeki Mescit Dağlarından başlayarak dar ve derin boğazlardan akan Çoruh Nehri'nin 150 kilometre uzunluğundaki ana kollarını içerir. Erzurum ve Artvin illeri sınırları içerisinde akarak Gürcistan'ın Batum şehrinden Karadeniz'e akar. Bu bölgede Çoruh Deltası'nı oluşturur. Ani yükseklik değişimleri, Çoruh Nehri'nin kendisi ve bölgenin coğrafi konumu gibi barındırdığı özel şartlardan dolayı Karadeniz, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinin iklimsel özellikleri vadi boyunca bir arada görülür. Çoruh Vadisi süzülen yırtıcı kuşlar için Türkiye'deki en önemli göç yollarından biridir.

Karadeniz, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinin iklimsel özelliklerinin bir arada görülmesinin etkisi olarak bölgedeki bitki örtüsü büyük bir çeşitlilik gösterir. Vadinin Karadeniz'e yakın kuzey kesimlerinde nemli Karadeniz ormanları varlık gösterir. Bu kesimlerde yoğun olarak doğu kayını (*Fagus orientalis*) ormanları bulunur. Yine bu bölgedeki Hatilla Vadisi'nde relikt (eski zamanlardan kalma) fıstık çamı (*Pinus pinea*) toplulukları bulunur. Vadi'nin Borçka ile Yusufeli arasında uzanan bölümünde Akdeniz bitki örtüsü görülür. Bu bölümde kalıntı maki bitki toplulukları ve pamuk, zeytin, incir, nar gibi Akdeniz'e özgü ürünlerin yetiştirildiği tarlalar ve bahçeler bulunur. Çoruh Nehri boyunca akarsu kıyısı bitki toplulukları, vadi yamaçlarındaysa yer yer dağ bozkırları yer alır.

Çoruh Vadisi bitki çeşitliliği bakımından çok zengin ve önemlidir. Alanda pek çok dar yayılışlı endemik bitki türü bulunur. Bu türler içerisinde üç tanesi (*Asperula virgata*, *Campanula troegerae*, *Lathyrus woronowii*) Çoruh Vadisi dışında dünyada başka hiçbir yerde yetişmez. Vadi üzerindeki boğazlar göç dönemlerinde on binlerce yırtıcı kuşun geçidine şahit olur. Bu türlerin başında küçük orman kartalı (*Aquila pomarina*) ve yılan kartalı (*Circus gallicus*) gelir. Yaban keçisi (*Capra aegagrus*) ve İspir Çamlı Mağara'da yaşayan Akdeniz nalburunlu yarasası (*Rhinolophus euryale*) alanda bulunan ve nesilleri küresel ölçekte tehlike altında olan memeli türleridir. Bunun yanında Çoruh Vadisi vaşak (*Lynx lynx*) için de önemli bir yaşam alanıdır. Bölgenin yükseklerinde ve ormanlık yamaçlarında bozayı (*Ursus arctos*) yaşamaktadır. Çoruh engereği (*Vipera pontica*) adını bölgeden alan bir yılan türüdür. Ayrıca *Acipenser gueldenstaedii* ve *Acipenser stellatus* alanda yaşayan küresel ölçekte tehlike altındaki iç su balıklarındandır. Kelebekler açısından da oldukça önemli olan alanda nesli dünya ölçeğinde tehlike altındaki kelebek türlerinden biri olan beşparmakotu zıpzı (*Pyrgus cirsii*)

yaşar. *Onychogomphus assimilis* Vadi'deki yaşayan ve nesli küresel ölçekte tehlike altında olan bir kız böceği türüdür.

Bölgede yaşamlarını süren insanlar ormancılık, tarım ve hayvancılıkla geçinmektedirler. Vadi tabanında zeytin ve turuncgiller gibi Akdeniz bitki örtüsüne has ürünler küçük bahçe ve tarlalarda yetiştirilmektedir. Başta Yusufeli'ye olmak üzere çok sayıda yabancı turist rafting için bölgeye gelmektedir. Konaklama hizmetleri, yeme içme, gezi ve rafting gibi etkinliklerle bu turistler bölge halkına hatırı sayılır miktarda gelir bırakır. Vadi üzerinde inşa edilen ve edilmekte olan baraj projeleri bölgedeki temel geçim kaynaklarını olumsuz etkilemektedir.

Çoruh Vadisi Önemli Doğa Alanı, vadi boyunca enerji üretim amaçlı irili ufaklı 29 hidroelektrik barajı yapımı nedeniyle çok büyük tehdit altındadır. Baraj yapımı nedeniyle açılan yoğun yol inşaatları bölgede tahribat yapan bir diğer önemli sorundur. Çoruh Nehri üzerindeki barajlardan Muratlı, Borçka, Deriner barajlarının inşaatları tamamlanmış durumda. Bu barajlarla Vadi'nin yarısı bozulmuş durumda. İnşa halindekiyle birlikte planlanan diğer barajların dolmasıyla da Vadi'nin tamamı geri dönüşü olmaksızın yok olacak. Bu barajlara bağlı olarak hiç şüphesiz bölgenin nem dengesi değişecek. Buna bağlı olarak zamanla iklimsel özellikler, daha uzun dönemde

ŞUBAT 2010

103

STANDARD

bitki örtüsü ve canlı türleri yok olacaktır. Bölgedeki madenlerden çıkan atıklar doğrudan Murgul Çayı'na karışmakta ve bu çayın Çoruh'la birleştiği bölgelerde kirlenmeye sebep olmaktadır. Bölgede kaçak olarak dağ keçisi avı yapılmaktadır. Yasak olmasına rağmen özellikle Yusufeli ve çevresinde bozayılar da öldürülmektedir. Bölgedeki tarım alanlarının azlığı nedeniyle alçak kesimlerdeki ormanlar tahrip edilerek tarıma açılmış. Ayrıca dik yamaçlara rağmen yoğun olarak sürdürülen otlatma faaliyetleri bitki örtüsünü olumsuz etkileyerek kendini yenilemesini engellemektedir.

Bölgenin karakteristik özelliklerini temelden etkileyecek, etkileri araştırılmadan geliştirilen baraj planları nedeniyle Çoruh Vadisi barındırdığı ve hayat verdiği canlılarla birlikte yakın bir gelecekte sulara gömülecek. Pek çok canlı, bitkiler, kelebekler, sürüngenler, memeliler, köyler, kasabalar ve bunca yıldır yaşanmakta olan kültür ortadan kalkacak. Çoruh Vadisi'ni kendisi yapan değerler yok olduğunda belki enerji açığımızın önemli bir kısmını sınırlı bir süre için kapatabileceğiz ama doğamızda ve bölgedeki insanların hayatlarında açılmış koca bir yarayı nasıl kapatabileceğiz?

Kaynak:

1-Eken, G., Bozdoğan, M., İsfendiyaroğlu, S., Kılıç, D.T., Lise, Y., (editörler) 2006. Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları. Doğa Derneği, Ankara.

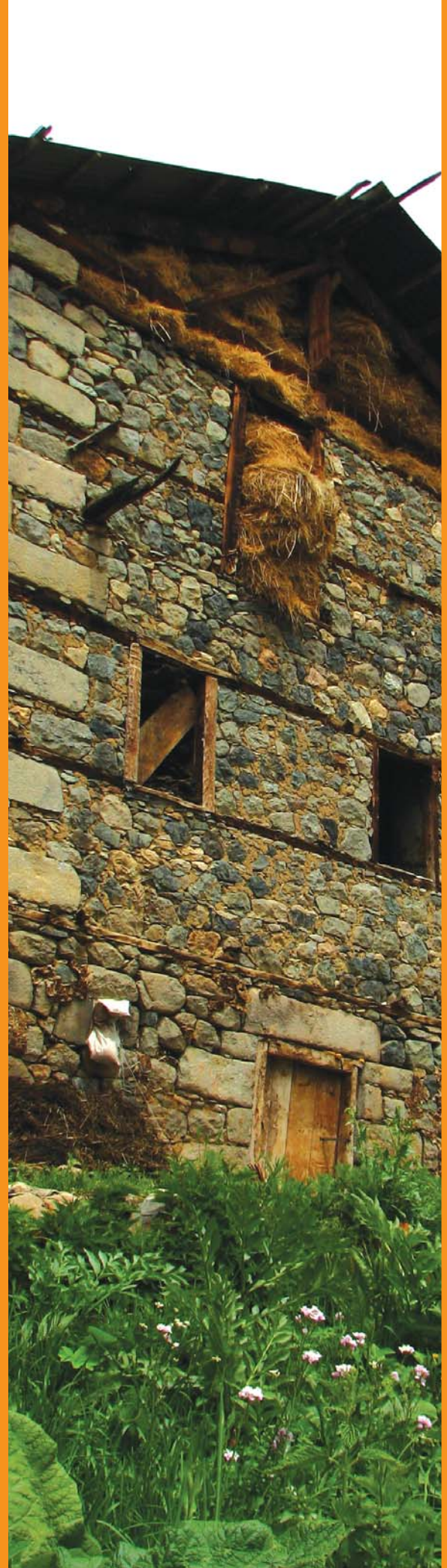

Foto: Ferdi AKARSU

ŞUBAT 2010

105

STANDARD

